

УДК 377:742

*Шкарупа Ганна,
аспірант Інституту ПТО НАПН України, м. Київ*

**РОБОЧИЙ ЗОШИТ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ
«ПЕРСПЕКТИВА І ТІНІ» ЯК ІНСТРУМЕНТ
РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ
(з педагогічної практики коледжу КНУТД)**

***Анотація.** У статті представлено досвід апробації авторського «Робочого зошита з дисципліни «Перспектива і тіні» як інструмента розвитку художньо-конструктивної компетентності студентів коледжу, що здобувають освіту на освітньо-кваліфікаційному рівні «молодий спеціаліст». Дисципліна викладається в якості варіативної навчальної компоненти. Проаналізовано результати опитування студентів. Розглянуто шляхи вдосконалення методичних напрацювань з оновленого змісту предмету. Розкрито суть художньо-конструктивної компетентності майбутніх дизайнерів та методи її розвитку на заняттях з «Перспективи і тіней».*

***Ключові слова:** Робочий зошит з друкованою основою, «Перспектива і тіні», художньо-конструктивна компетентність, підготовка майбутніх дизайнерів у коледжах, варіативний компонент.*

***Постановка проблеми.** Модернізація змісту професійної освіти та спрямованість на компетентнісний підхід ставлять задачі професійної підготовки компетентного і конкурентоздатного фахівця, орієнтованого на активний саморозвиток та спроможного інтегрувати знання, уміння і навички в*

нові форми професійних компетентностей. Проте, в програмах окремих навчальних дисциплін інтегративна складова зазвичай, не виокремлюється. Ця проблема могла б вирішуватись через дисципліни, що входять в перелік «Дисциплін за вибором». Проте, в багатьох коледжах реальна можливість вибору студентам практично не забезпечується в тому числі і через брак розроблених навчально-методичних комплексів. Робочі зошити з друкованою основою активно застосовуються в більшості предметів початкової школи, могли б ефективно працювати і в закладах професійної освіти, і у вищій школі та її структурних підрозділах. Отже, розроблення навчально-методичних комплексів варіативних дисциплін та робочих зошитів як складової комплексів адресованих студентам, що здобувають освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший спеціаліст» є актуальною педагогічною проблемою.

Аналіз досліджень і публікацій із проблеми, виокремлення невирішених її частин. Теоретичними проблемами розробки, конструювання та практичним дослідженням ефективності робочих зошитів займались Г. Голобокова, А. Лікарчук, Л. Нечволод [5], Б. Щьоткін та ін. Формування та розвиток компонентів професійної компетентності майбутніх дизайнерів розглядаються в роботах Н. Дерев'яно, Т. Козак, Н. Комашко, Г. Максименко, та ін. Психологічний аспект даної проблеми висвітлюється в працях В. Моляко, А. Крицької, Н. Коляденко [3]. Еволюційні тенденції дизайну, як проектної діяльності – Н. Барна [1]. Незважаючи на значний інтерес науковців до означеної теми, процес та інструменти цілісного формування і розвитку художньо-конструктивної компетентності майбутніх дизайнерів на даному етапі практично не досліджувався.

Формулювання цілей статті. Наступність і послідовність етапів професійної освіти вимагає узгодженості навчальних дисциплін між програмами вищого навчального закладу та коледжу. Один із кроків на цьому шляху - адаптація програм навчальних дисциплін вищої школи для студентів, що здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень «молодший спеціаліст». Навчальний предмет «Перспектива і тіні» входить в перелік узгоджених навчальних дисциплін. В коледжі КНУТД він має статус «дисципліни за вибором». Результатам апробації «Робочого зошиту з дисципліни «Перспектива і тіні», зконструюваного для майбутніх графічних дизайнерів та фотохудожників, що здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень «молодший спеціаліст» та його ролі у формуванні та розвитку художньо-конструктивної компетентності присвячено пропонувану статтю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перспектива – спосіб центрального проєкціювання, ustalena система зображення об’ємних тіл на площині або якій-небудь іншій поверхні, яка враховує їх просторову структуру й віддаленість окремих їх частин від спостерігача, застосовується при виконанні зображень уявних чи існуючих об’єктів для одержання найбільш реалістичного відчуття. Термін походить від франц. *perspective*, та від лат. *perspicio* – ясно бачу. Спроби віднайти універсальний рецепт виконання найбільш реалістичних зображень робились здавна і неодноразово. Найбільшого розвитку перспектива зазнала в епоху Відродження в період італійського кватроченто. До ключових фігур, що вплинули на розвиток «Перспективи» відносять Філіппо Брунеллескі. Виховний будинок для дітей, які залишились без батьків – став його першим реалізованим архітектурним проєктом (1419 рік), і

першою спорудою епохи Відродження в Італії. Припускаємо, що на вибір та затвердження замовником саме проекту Брунеллескі могла вплинути переконливо виконана графічна перспективна побудова майбутнього Виховного будинку.

Застосування законів перспективи при графічній будові зображень передбачає добре розвинене відчуття форми і бачення конструктивної будови об'єкта. В умовах епохи Відродження і наступні за ними чотири-п'ять століть зображення – навіть тиражоване – було тільки продуктом діяльності художника. Винахід фотоапарата та кінокамери послабили монополію художників. Скоротився час, необхідний для отримання правдивого зображення реальності. Цифрові технології в проектному процесі надають можливість просторовим видам мистецтв зайняти ключову позицію в переосмисленні та продукуванні нових прийомів створення візуальних творів, образів, пейзажів, композицій. Як, наприклад, колаж та монтаж. «Трансформація проектної реальності дизайну відбувається за рахунок радикальної віртуалізації та єднання з медіакомплексом і простором віртуальних проектних технологій.» [1, с. 6]

Це зумовлено тим, що глядач прагне змістовності, і задача дизайнера – бути лаконічним. Тому сьогодні художня діяльність в контексті візуально-просторових мистецтв характеризуються як проектний, конструктивно-будівний комплекс. Створення інформаційно-концентрованих зображень в стислий час – ось повсякденна робота дизайнера, фотохудожника, та багатьох інших творчих спеціалістів, для яких зображення — вихідний матеріал. Новий тип цифрових ілюзій – віртуальна реальність, - також актуалізує для майбутніх дизайнерів важливість знань законів утворення перспективних зображень.

Це вимагає нового осмислення в послідовності викладання та змісті теоретичного і навчального матеріалу, який, з часів Бунеллескі, не зазнавав суттєвих змін. На часі – принципово нові навчальні комплекси. В умовах глобалізації світу проблема оновлення якості і змісту підручників і навчальних книг актуальна не тільки для України. Зокрема, серед основних задач, що повинні розв'язуватись при розробці підручників нового типу в Китайській Народній республіці виділяють наступні:

- забезпечення наявності механізму організації процесу засвоєння студентами змісту освіти;
- опанування навчальними, професійними вміннями та самоосвітніми навичками;
- формування в них теоретичного рівня мислення, самостійності та креативності. [4, с. 332].

До локального рішення глобальних задач професійної підготовки майбутніх дизайнерів відносимо організацію варіативного розмаїття та створення мотиваційного середовища для активізації самостійної роботи студента в опануванні певного об'єму навчального матеріалу. Робочі зошити з друкованою основою активно застосовуються в більшості предметів початкової школи, могли б ефективно працювати і в закладах професійної освіти, і у вищій школі та її структурних підрозділах. Цей вид навчально-методичного видання може, по-перше, частково зменшити напругу, спричинену проблемою відсутності сучасних та/або україномовних підручників, орієнтованих на здобувачів освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст», по-друге, бути «сконструйованим» з тих типів завдань, що найбільш влучно досягають формування необхідних навичок та умінь, і, по-третє, - активувати навчальну самостійну

роботу, та залучити студентів до конструктивної діяльності.

Робочий зошит – як вважає Л. Нечволод, - є одною з найпростіших реальних можливостей упровадження індивідуалізації як процесу, що забезпечує унікальність і неповторність особистостей, здатних до самоактуалізації, до розвитку власних здібностей. [5, с. 120]. До переваг «Робочого зошита» відносимо його мобільність і «одноразовість» – що надає поле для аналізу його ефективності та пошуку шляхів вдосконалення. Керуючись орієнтовним алгоритмом створення експериментальних видань, запропонованим Т.М. Засекіною [2, с. 100-101] в рамках викладацької ініціативи у 2015/16 навчальному році було здійснено видання пробних примірників та їхнє експериментальне випробування під час викладання дисципліни «Перспектива і тіні» в коледжі КНУТД.

Аналізу ситуації, що склалася з викладанням дисципліни «Перспектива і тіні» в Київських коледжах з підготовки дизайнерів приділено достатньо уваги в нашій статті «Досвід конструювання робочого зошиту з дисципліни «Перспектива і тіні» для студентів коледжу КНУТД.» (Молодий вчений. – 2016. – №5.) Практиці залучення студентів до участі у процесі «підручникотворення» на рівні тестування якості змісту видання та оцінки дизайна Робочого зошита присвячувалась стаття «Дизайн навчального посібника як чинник підвищення мотивації студентів» (Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць [ред. кол.]. – К. : Педагогічна думка, 2016. – Вип. 17).

Для визначення ефективності зошита з розвитку художньо-конструктивної компетентності – по завершенні курсу з використанням «Робочих зошитів з дисципліни «Перспектива і тіні» (II видання) проведено опитування через Google-форму. Чотири базових цілі,

притаманних робочим зошитам, видання досягає, що підтвердили відповіді студентів. А саме:

- організація і активізація навчально-пізнавальної діяльності;
- підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу;
- систематизація й опрацювання знань;
- формування умінь і навичок самостійності в навчально-пізнавальній діяльності;

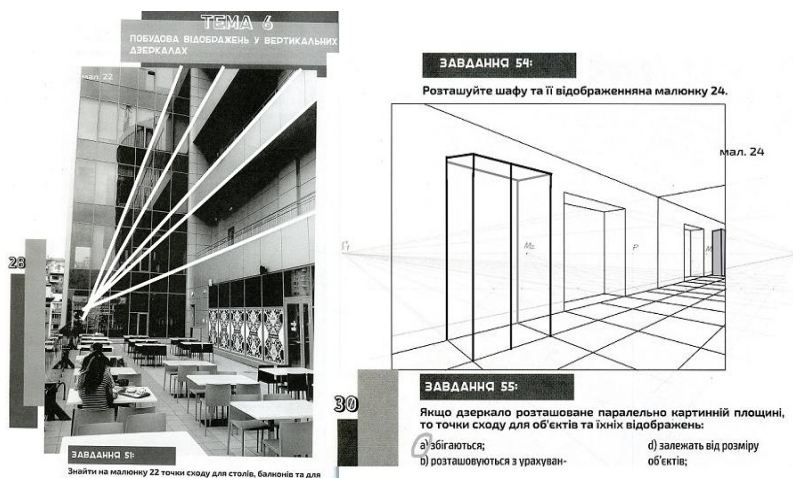

Рис.1. Сторінки Робочого зошиту з дисципліни «Перспектива і тіні» з виконаними студентами завданнями №№ 51, 55 (друге видання, дизайнер Катерина Максименко)

Третина опитаних зазначила, що найцікавішими для них були завдання типу «Домалуй/добудуй» (33,3%); чверть (25%) віддала перевагу завданням на аналіз запропонованого зображення («Знайди точки сходу»); тестовій формі опитання – 22,2% студентів; завдання типу «Знайди помилку» зацікавили 11,1% респондентів. Троє з опитаних віддали перевагу запитанням з

відкритою відповіддю. (Тираж 112 примірників, надали відповіді – 36 осіб).

Про направленість студентів на самостійну продуктивну роботу також свідчать наступні побажання: додати тему про круглі об'єкти; додати більше завдань на «домалюй/добудуй»; пояснити, як застосовувати роботу з перспективою і тіннями на заняттях з рисунку; покращити дизайн видання, та ін. А також пропозиції, щоб в «Робочому зошиті» були невеличкі блоки стислих теоретичних пояснень (61,1%), а 11,1% вважають за корисне створення відеоуроків з окремих тем.

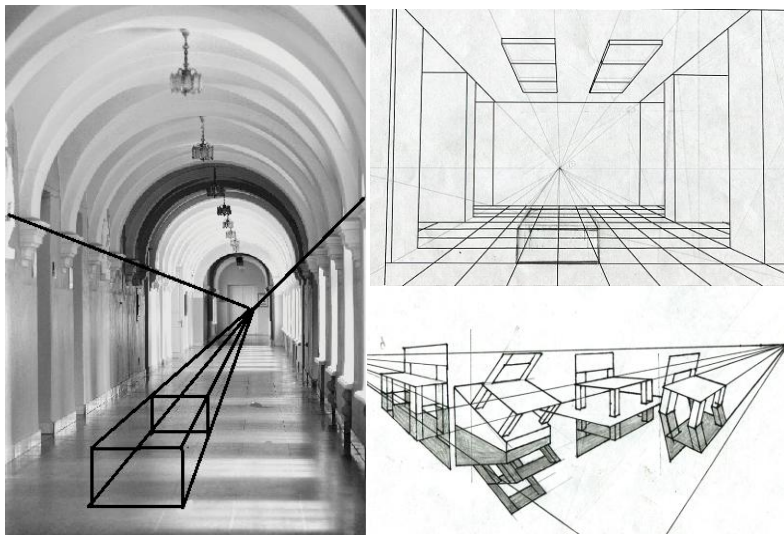

Рис.2. Завдання №№ 10, 9, 50 Робочого зошиту з дисципліни «Перспектива і тіні» виконані студентами

Розглянемо варіанти завдань типу «домалюй/добудуй». Вихідні зображення, які треба доповнити, можуть бути фотографіями, графічними перспективними побудовами, репродукціями живопису

або білою сторінкою. В темі «Побудова перспективи з однією точкою сходу» таких завдань два, в обох студент мусить додати в зображенні лаву. В № 9 вихідне зображення – графічна побудова перспективи інтер'єру станції метро, в № 10 – фотографія довгого коридору одного з навчальних корпусів КПІ. Для розв'язку студентові треба визначити наявні точки сходу, віднайти лінію горизонту, визначити місце розташування майбутньої лави, та – відчувши її пропорційність та масштабність – додати в зображення. Більшість студентів точки сходу знаходять правильно. Оцінювання дизайн-властивостей добудованої лави не передбачається. Але важливо, щоб студент відчув масштабність простору і лави відносно зросту людини, якої на зображенні немає, але відповідні простори створені саме для її комфортного існування. Переважна більшість спрощує форму лави до паралеліпіпеду, але лише одиниці розташовують її так, щоб вона не заважала руху та була співрозмірна людині.

В № 55 (тема «Побудова перспективи відображення у вертикальній дзеркальній поверхні») задано домалювати шафу та її відображення в графічному зображенні кімнати із дзеркальною стіною. У студентів вже не виникає труднощів із співрозмірністю та знаходженням точок сходу як для шафи, так і для її відображення.

До числа найскладніших війшов № 50 (Тема «Побудова перспективного відображення у горизонтальних дзеркальних поверхнях»). Тут на білій сторінці треба графічно збудувати перспективне зображення стільця, та викреслити його відображення у воді. Пропонуються ускладнення з урахуванням рельєфу дна.

63,9% студентів підтвердили, що «Робочий зошит» допоміг їм краще зрозуміти предмет. 61,1% висловили

побажання щодо збільшення годин та готовність вивчати дисципліну протягом двох семестрів.

На 2018 рік планується вихід третього видання «Робочого зошита з Перспективи і тіней для студентів коледжу КНУТД». Змістовна частина зазнала допрацювань як на підставі узагальненого викладацького досвіду (змінена послідовність деяких тем), так і з урахуванням результатів опитування. Дизайн цього видання розроблявся студенткою графічного відділення коледжу КНУТД. Анастасія Сдобнякова запропонувала принципово новий проект оформлення і композицію видання, яке матиме вигляд сучасного, стильного і візуально привабливого навчального видання, і стане інструментом розвитку художньо-конструктивної компетентності майбутніх дизайнерів.

тема 4

Побудова перспективи східців з трьома і більше точками сходу

31 Якщо східник більше ніж 3, тонами сліду для них можуть стати:
 а) точки M_1 та M_2
 б) точки F_1 та F_2
 в) точки S та O
 г) точки S та F
 д) розташування точки сліду не залежить від кількості східників.

32 Тонна сліду для відкритої площини лежить:
 а) внаслідок ліній горизонту
 б) нижче ліній горизонту
 в) на дотичній до лінії
 г) залежить від розташування точок F_1 та F_2
 д) не залежить від розташування точок F_1 та F_2

33 Висота східник залежить від:
 а) розташування ліній горизонту
 б) розташування точок F_1 та F_2
 в) зрісту людини
 г) куту нахилу до позначеної площини сходового маршу
 д) висоти поруччя

34 На мал. 18 знайдіть точку сліду для сходинок.
 Позначте напрямком висхідні площини, до яких належать крайні точки сходинок.

35 Знайдіть всі відомі вам точки та лінії на мал. 17 та мал. 20.

36 Наведіть приклади, в яких можна застосувати принцип побудови перспективи висхідних та низхідних площин, об'єктів. З якою метою чи користуються композицізо з трьома і більше точками сходу?

37 Якого вважають першими дослідниками законів перспективної побудови зображень? До якого періоду вони належать?

Рис. 3. Сторінка з Робочого зошиту з дисципліни «Перспектива і тіні» (третє видання, дизайнер А. Сдобнякова, фотографії Я.)

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок із напрямку. Виконання вправ і завдань із «Робочого зошиту» впливає на розвиток художньо-конструктивної компетентності майбутнього дизайнера, формує і закріплює навички роботи з готовими зображеннями, їхнього аналізу, та конструюванням нових елементів і їхню візуалізацію за законами перспективи.

Художньо-конструктивна компетентність – базова професійна компетентність дизайнера, що характеризується як здатність особистості аналізувати конструктивну будову об'єктів, предметів та явищ з метою їхнього художнього відтворення, реконструкції, або створення нового, оригінального продукту дизайну.

Відкритість студентів коледжу КНУТД до співпраці, свідчить про творче і активне ставлення до світу та до самих себе, яке визначається як конструктивна діяльність, спрямована на позитивні зміни в існуючих об'єктах та системах, передбачає як створення чогось принципово нового, так і поліпшення вже існуючого та в широкому значенні виступає джерелом удосконалення й розвитку окремої особистості та суспільства в цілому. [3, с. 96] Прикладний аспект цієї діяльності проявляється через здатність студента до конструкційного аналізу форми створюваного або оновлюваного ним об'єкту. Практичне застосування законів лінійної перспективи при роботі із зображеннями вимагає достатнього рівня знань з суміжних дисциплін – креслення, рисунку, нарисної геометрії – які, на жаль, не завжди викладаються з урахуванням інтегративного характеру майбутньої професії студентів.

Робочий зошит з дисципліни «Перспектива і тіні» - як різновид навчально-методичного видання і складова навчально-методичного комплексу – може стати одним

із ефективних рішень в цілому, і як інструмент розвитку художньо-конструктивної компетентності зокрема. Але проблема розвитку художньо-конструктивної компетентності майбутніх дизайнерів в системі професійної підготовки в мистецьких коледжах повинна вирішуватись комплексно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барна Н.В. Естетична еволюція проектної діяльності в контексті художньої культури ХХ-ХХІ століть : автореферат дис. ... докт. філософ. наук : 09.00.08 / Н. В. Барна ; наук. консультант Ю. Г. Легенький ; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. - Київ, 2016. – 39 с.

2. Засекіна Т. М. Роль і значення експерименту в процесі підручникотворення / Засекіна Т. М. // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць. – К.: Педагогічна думка. – 2013. – вип. 13. – С. 95-103.

3. Коляденко Н. В. Психологія творчості в дизайні.:навчальний посібник /Перша частина. – Київ. – 2016.

4. Ляо Цайчжи. Роль и место современного учебника в организации самостоятельной работы студентов в Университетах КНР // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць. – К.: Педагогічна думка. – 2015. – вип. 15. – Ч. 1 – С. 327-334.

5. Нечволод Л. І. Робочий зошит з друкованою основою як засіб індивідуалізації / Л. І. Нечволод // Педагогіка та психологія: зб. наук. праць. – Харків: ХДПУ, 2001. – Випуск 18. – Ч. 1. – с. 118-122.

REFERENCES

1. Barna N.V. Estety`chna evolyuciya proektnoyi diyal`nosti v konteksti hudozhn`oyi kul`tury` XX-XXI stolit` : avtoreferat dy`s. ... dokt. filosof. nauk : 09.00.08 / N. V. Barna ; nauk. konsul`tant Yu. G. Legen`ky`j ; M-vo osvity` i nauky` Ukrayiny`, Nacz. ped. un-t im. M. P. Dragomanova. - Ky`yiv, 2016. - 39 s.

2. Zasyekina T. M. Rol` i znachennya ekspery`mentu v procesi pidruchny`kotvorennya / Zasyekina T. M. // Problemy` suchasnogo pidruchny`ka: zb. nauk. pracz`. - K.: Pedagogichna dumka. - 2013. - vy`p. 13. - S. 95-103

3. Kolyadenko N. V. Psy`hologiya tvorchosti v dy`zajni.:navchal`ny`j posibny`k /Persha chasty`na. - Ky`yiv. - 2016

4. Lyao Czajchzhy`. Rol` y` mesto sovremennogo uchebny`ka v organy`zacy`y` samostoyatel`noj raboty studentov v Uny`versy`tetah KNR // Problemy` suchasnogo pidruchny`ka: zb. nauk. pracz`. - K.: Pedagogichna dumka. - 2015. - vy`p. 15. - Ch. 1 - S. 327 - 334

5. Nechvolod L. I. Robochy`j zoshy`t z drukovanoyu osnovoyu yak zasib indy`vidualizaciyi / L. I. Nechvolod // Pedagogika ta psy`hologiya: zb. nauk. pracz`. - Harkiv: HDPU, 2001. - Vy`pusk 18. - Ch. 1. - s. 118-122.

Ganna Shkarupa. Perspective and shadow workbook is way to development the artistically-constructive competence of the future designer (by pedagogical experience KNUTD colledge).

Abstract. The article presents the experience of the authorization of the author's Perspective and Shadow workbook is way to development the artistically-constructive competence of the future designer. College students master education and qualification level «Junior specialist». The subject is taught as a variation learning component. The

article analyzes the results of a survey of students. The author examines the ways of improving the methodological achievements in updating the content of the subject. The essence of the artistically-constructive competence of future designers is presented as well as the methods of its development on Perspective and Shadow lessons.

Key words: workbook, Perspective and Shadow, the artistically-constructive competence, preparation of the future designer in colleges, variational component.

Шкарупа Анна. Рабочая тетрадь по предмету «перспектива и тени» как инструмент развития художественно-конструктивной компетентности будущих дизайнеров (из педагогической практики колледжа КНУТД).

Аннотация. В статье представлен опыт апробации авторской «Рабочей тетради по предмету «Перспектива и тени» как инструмента развития художественно-конструктивной компетентности студентов колледжа на образовательно-квалификационном уровне «Младший специалист». Дисциплина преподается как вариативный учебный компонент. Проанализированы результаты опроса студентов. Рассмотрены пути усовершенствования методических наработок по обновлению содержания предмета. Раскрыта суть художественно-конструктивной компетентности будущих дизайнеров и методы ее развития на занятиях по «Перспективе и теням».

Ключевые слова: Рабочая тетрадь с печатной основой, «Перспектива и тени», художественно-конструктивная компетентность, подготовка будущих дизайнеров в колледжах, вариативный компонент.